Yksityisoikeuden alalla ennen siirtymäkauden päättymistä meneillään olevat menettelyt ja vireille pannut oikeudenkäynnit jatkuvat EU:n lainsäädännön mukaisesti. Yhdistyneen kuningaskunnan kanssa yhteisesti sovitun mukaisesti Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevat tiedot säilytetään Euroopan oikeusportaalissa vuoden 2024 loppuun.

# Kansalliset tuomioistuimet ja muut valituselimet

Englanti ja Wales

## Kansalliset tuomioistuimet

### Oikeusvirasto (*Her Majesty's Courts & Tribunals Service*)

Oikeusvirasto vastaa rikos-, siviili- ja perhetuomioistuinten hallinnoinnista Englannissa ja Walesissa sekä ei-hajautettujen tuomioistuinten hallinnoinnista Skotlannissa ja Pohjois-Irlannissa. Se huolehtii, että riippumaton tuomioistuinlaitos toteuttaa oikeudenmukaista, tehokasta ja toimivaa oikeusjärjestelmää. Oikeusviraston tavoitteena on varmistaa, että kaikkien kansalaisten oikeussuoja toteutuu heidän tarpeitaan vastaavasti, olivatpa he rikoksen uhreja tai todistajia tai siitä syytettyjä, velkaantuneita kuluttajia, vahingoittumisvaarassa olevia lapsia, yrityksiä, jotka ovat kaupankäyntiä koskevan riita-asian osapuolena, tai yksityishenkilöitä, jotka hakevat työoikeuden alaan kuuluvia oikeuksiaan tai riitauttavat viranomaisten tekemiä päätöksiä.

Yleisten tuomioistuinten (*courts*) yhteystiedot:

Erityistuomioistuinten (*tribunals*) yhteystiedot:

## Lisätietoa

### Siviilioikeudellinen menettely

Englannissa ja Walesissa siviilioikeudellisen menettelyn käynnistää kantaja eli henkilö, joka katsoo oikeuksiaan loukatun. Oikeuksien loukatuksi tulemisen todenperäisyyttä ei tarvitse alustavasti selvittää. Tavallisin siviilioikeudellisen menettelyn käynnistämistapa sekä *High Court* tuomioistuimessa että *County Court* tuomioistuimessa on haastehakemuksen tekeminen vakiolomakkeella (*claim form*). Siviilioikeudenkäynnin alkuvaiheessa osapuolet lähinnä esittävät kantojaan.

Siviilioikeudenkäynti voidaan yleensä päättää milloin tahansa sovintoon. Yleensä tuomioistuin käsittelee kanteen ilman valamiehistöä. Kanne, jossa on kyse erehdyttämisestä, kunnianloukkauksesta, herjauksesta, syytteeseenpanosta vahingontekotarkoituksessa tai vapaudenriistosta, voidaan kuitenkin tuomioistuimen suostumuksella käsitellä valamiesoikeudenkäynnissä. Valamiehistö ratkaisee tosiseikat ja vahingonkorvausten myöntämisen vahingonkärsijälle. Tuomioiden pitäisi yleensä olla yksimielisiä, mutta jos valamiehistö ei pääse yksimielisyyteen, voidaan hyväksyä enemmistötuomio.

Jos asianosainen kieltäytyy noudattamasta tuomioistuimen tuomiota tai määräystä, käytössä on erilaisia pakkotäytäntöönpanomenettelyjä. Jos tuomio koskee rahasummaa, yleisin pakkotäytäntöönpanomenetelmä on joko velallisen omaisuuden takavarikointi tai palkan ulosmittaus. Jos kyseessä on kieltotuomio, sen noudattamatta jättäminen voi johtaa vankeusrangaistukseen oikeuden halventamisesta. Yleensä tuomioistuin määrää hävinneen osapuolen maksamaan oikeudenkäyntikulut. Vähäisiä vaatimuksia koskevien kanteiden yhteydessä asianosaisten on kuitenkin tavallisesti maksettava omat kulunsa, mutta voittanut osapuoli voi useimmiten periä oikeudenkäyntimaksut hävinneeltä osapuolelta. Periaatteena on, että vähäisiä vaatimuksia koskevat menettelyt voitaisiin käsitellä ilman lakimiehiä.

### Oikeusapu

Kaikilla kolmella Yhdistyneen kuningaskunnan lainkäyttöalueella on kattava järjestelmä, jossa oikeudellista neuvontaa tai edustajaa tarvitseva henkilö voi saada taloudellista tukea julkisista varoista. Tällaiset oikeusapujärjestelmät ovat yksilöiden laillisten oikeuksien toteutumisen kannalta erittäin tärkeitä. Oikeusapu on tarkoitettu vähävaraisille, ja sitä voidaan myöntää kattamaan joko kaikki kulut tai osa niistä. Jos oikeusapua myönnetään, asia käsitellään tavanomaiseen tapaan, paitsi että avustettava ei maksa asianajajalleen, vaan kaikki maksut suoritetaan oikeusapurahastosta. Oikeusavusta Englannissa ja Walesissa vastaa oikeusministeri (*Lord Chancellor*).

Oikeusapua hallinnoi Englannissa ja Walesissa sekä rikos- että siviiliasioissa oikeusapuvirasto (*Legal Aid Agency*, LAA).

Oikeudellisia palveluita antaa siviiliasioissa sopimusorganisaatioista koostuva verkosto. Siviiliasioissa annettavasta oikeusavusta säädetään ensisijaisesti oikeusapua, tuomion antamista ja rikoksentekijöiden rankaisemista koskevassa laissa (*Legal Aid, Sentencing and Punishment of Offenders Act* 2012) ja sen nojalla annetuissa johdetuissa säädöksissä ja ohjeissa. Taloudellista apua myönnetään ainoastaan, jos asia kuuluu järjestelmän piiriin ja tulotasoa ja aiheellisuutta koskevat kriteerit täyttyvät. Henkilökohtaisen neuvonnan lisäksi oikeusapuvirasto ylläpitää puhelinpalvelua, joka tarjoaa maksutonta, luottamuksellista ja riippumatonta oikeudellista neuvontaa. Velkaan, erityisopetustarpeisiin tai syrjintään liittyvien ongelmien vuoksi apua tarvitsevien on huhtikuusta 2013 lähtien täytynyt joitakin harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta tehdä oikeusapuhakemuksensa puhelinneuvontakeskuksen kautta. Neuvonta annetaan aina puhelimitse, paitsi jos katsotaan, ettei asiakas pysty ottamaan sitä vastaan tällä tavoin.

Rikosasioissa oikeusapua on tarjolla yksityishenkilöille, jotka ovat tutkinnan kohteena tai joita vastaan nostetaan rikossyyte. Oikeusapuvirasto päättää, onko hakijalla oikeus oikeusapuun rikosasioissa. *Magistrates' Court* -tuomioistuimessa vastaaja voi saada oikeusapua ainoastaan, jos hän täyttää tulotasokriteerin ja jos oikeuden toteutumisen katsotaan edellyttävän oikeusavun myöntämistä. *Crown Court* -tuomioistuimessa oikeudenkäyntiä odottavien vastaajien katsotaan automaattisesti täyttävän oikeuden toteutumista koskevan kriteerin. Vaikka kaikki vastaajat ovat oikeusapukelpoisia, heihin sovelletaan tarveharkintaa ja heidän voidaan edellyttää käyttävän tulojaan ja/tai omaisuuttaan oikeudenkäyntikulujen kattamiseen. Kuluihin osallistuneelle vastaajalle, joka vapautetaan syytteestä, palautetaan hänen suorittamansa maksut korkoineen.

Jos henkilö katsoo, että hänelle Euroopan ihmisoikeussopimuksen nojalla kuuluvia oikeuksia on loukattu, ja haluaa saattaa asiansa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsiteltäväksi, tarjolla on useita järjestelmiä, joista voi saada oikeudellista neuvontaa ja apua. Hakumenettelyn alkuvaiheissa voi saada apua kokeneelta asianajajalta tai oikeudelliselta neuvonantajalta. Jos Euroopan ihmisoikeustuomioistuin Strasbourgissa ilmoittaa ottavansa hakemuksen tutkittavaksi, hakija voi saada taloudellista apua suoraan Strasbourgista. Avun saanti riippuu siitä, voisiko hakija saada kotimaansa oikeusapua.

Useissa kaupungeissa oikeusaputoimistot (*law centres*) tarjoavat oikeudellista neuvontaa ja oikeusavustajan, myös maksutta henkilön varallisuudesta riippuen. Oikeusaputoimistojen toimintaa rahoitetaan eri lähteistä, ja myös paikalliset viranomaiset rahoittavat niitä. Niissä työskentelee yleensä kokopäiväisesti palkattuja lakiasiantuntijoita, mutta monissa työskentelee myös sosiaalityöntekijöitä. He käyttävät suuren osan työajastaan kysymyksiin, jotka liittyvät asumiseen, työllisyyteen, sosiaaliturvaan ja maahanmuuttoon. Tietoa on saatavana ilmaiseksi myös kansalaisten neuvontatoimistoista (*Citizens*

*Advice Bureaux*), kuluttaja- ja asumisneuvontakeskuksista sekä erilaisten vapaaehtoisjärjestöjen eri aiheisiin erikoistuneista neuvontakeskuksista. Pakolaisille oikeusapua antava *Refugee Legal Centre* ja maahanmuuton neuvontapalvelu *Immigration Advisory Service*, jotka saavat molemmat valtion rahoitusta, antavat maksutonta neuvontaa ja apua turvapaikanhakijoille. Maahanmuuton neuvontapalvelu tarjoaa maksutonta neuvontaa ja apua myös henkilöille, jotka voivat hakea muutosta maahanmuuttoasiassa tehtyyn päätökseen.

**Rikoksen uhrit**

Rikoksen uhreja koskevissa käytännesäännöissä (*Victims' Code*) on tietoja Englannin ja Walesin rikosoikeusviranomaisten uhreille tarjoamista tuki- ja muista palveluista oikeuskäsittelyn eri vaiheissa. Käytännesäännöt on kirjoitettu kohdeyleisöä ajatellen helppotajuisella englannin kielellä. Niissä kerrotaan uhreille muun muassa, miten valittaa, jos he eivät saa heille käytännesääntöjen mukaan kuuluvia oikeuksiaan. Todistajien oikeuksien peruskirjalla (Witness Charter) on annettu todistajille vastaava palvelujen tasoa koskeva ohjeisto. Toisin kuin käytännesäännöt, se ei kuitenkaan ole velvoittava. Pohjois-Irlannissa on julkaistu omat rikoksen uhreille osoitetut käytännesäännöt. Niissä asetetaan vaatimukset palvelulle, jota uhrit saavat Pohjois-Irlannin rikosoikeusjärjestelmän kanssa asioidessaan, ja kerrotaan, miten palvelusta voi valittaa. Uusi, velvoittava rikoksen uhrien peruskirja on tekeillä. Rikoksen uhreille annetaan *Victims of crime* -esite, jossa on käytännön ohjeita siitä, mitä rikoksen tapahduttua tulisi tehdä. Siinä selitetään helppotajuisesti poliisin roolia ja tuomioistuinprosesseja ja kerrotaan, miten korvausta haetaan ja mitä apua on saatavilla.

Englannissa ja Walesissa uhreilla on lisäksi oikeus tukeen rikoksen vaikutusten käsittelemistä ja siitä toipumista varten. Poliisi voi ohjata rikoksen uhrin tämän palvelun käyttäjäksi, mutta sen puoleen voi kääntyä myös oma-aloitteisesti. Yleensä uhrien tukipalvelut tilaa poliisin aluepäällikkö (*Police and Crime Commissioner*). Palvelut rahoitetaan valtion varoista.

Jos syyttäjä ei nosta syytettä, uhri voi nostaa syytteen yksityisesti, mutta käytännössä näin tapahtuu Englannissa ja Walesissa harvoin.

Tuomioistuinmenettelyjä on yksinkertaistettu niin, että vähäisissä vahingonkorvausvaatimuksissa voi nostaa kanteen ilman oikeudellista asiantuntemusta. Tuomioistuin voi määrätä tuomitun rikoksentekijän maksamaan uhrille korvausta henkilövahingoista, menetyksistä ja esinevahingoista, jotka johtuvat rikoksesta. Tuomioistuimen on käsiteltävä korvausasia kaikissa tapauksissa, joissa korvaus tulee kysymykseen, ja perusteltava päätöksensä, jos korvausta ei myönnetä. Jos tuomioistuin harkitsee sekä sakon että korvauksen määräämistä, mutta rikoksentekijällä ei ole varaa maksaa molempia, uhrille maksettava korvaus on asetettava etusijalle. Tällaisissa tilanteissa korvaus on myös etusijalla lisämaksuun (*victim surcharge*) nähden.

Englannissa, Walesissa tai Skotlannissa väkivaltarikoksen seurauksena vahinkoa kärsinyt uhri, joka täyttää asuinpaikkaa tai kansalaisuutta koskevat tai muut edellytykset, voi hakea korvausta julkisista varoista rikoksesta aiheutuneiden vahinkojen korvausjärjestelmän puitteissa (*Criminal Injuries Compensation Scheme*). Korvaus perustuu vahingonkorvaustariffiin, ja maksut vaihtelevat 1 000 punnasta 500 000 puntaan, joka on korvaus kaikkein vakavimmista vahingoista.

Pohjois-Irlannissa on omat järjestelynsä. Tietyissä tapauksissa korvaus rikosvahingoista, omaisuuden tahallisesta vahingoittamisesta ja tulojen menettämisestä rikoksen seurauksena maksetaan julkisista varoista.

**Kansalliset ihmisoikeuselimet**

**Tasa-arvo- ja ihmisoikeuskomissio (*Equality and Human Rights Commission*, EHRC)**

Lontoossa, Manchesterissä, Glasgow'ssa ja Cardiffissa toimivan tasa-arvo- ja ihmisoikeuskomission lakisääteisenä tehtävänä on edistää ja seurata ihmisoikeuksia sekä turvata ja edistää tasa-arvon toteutumista seuraavien yhdeksän seikan osalta: ikä, vammaisuus, sukupuoli, rotu, uskonto ja vakaumus, raskaus ja äitiys, avioliitto ja rekisteröity parisuhde, seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuolenvaihdos.

EHRC ei yleensä käsittele yksittäisiä oikeustapauksia ellei niillä ole strategista merkitystä esimerkiksi lain sisällön selventämisessä. Se voi kuitenkin neuvoa, mikä on sopivin taho auttamaan missäkin tilanteessa.

EHRC perustettiin 1. lokakuuta 2007. Sen tehtävänä on edistää kaikkien ihmisten tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia, työskennellä syrjinnän poistamiseksi, vähentää epätasa-arvoa, suojella ihmisoikeuksia ja luoda hyvät suhteet yhteisöjen välille, jotta kaikilla on tasavertaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintaan. Se toimii Englannin ja Walesin lisäksi myös Skotlannissa, jossa on kuitenkin myös oma ihmisoikeuselin *Scottish Human Rights Commission*. EHRC:ssä yhdistyy Isossa-Britanniassa aikaisemmin toimineiden kolmen tasa-arvokomission työ (rotujen tasa-arvo, sukupuolten tasa-arvo ja vammaisten oikeudet). Lisäksi sen vastuualueeseen kuuluvat syrjintälainsäädännön uudet osa-alueet (ikä, sukupuolinen suuntautuneisuus ja uskonto tai vakaumus) ja ihmisoikeudet. Sillä on tasa-arvolainsäädännön täytäntöönpanovaltuudet, ja sen tehtävänä on edistää ihmisoikeuslain *(Human Rights Act*) noudattamista.

Tasa-arvo ja ihmisoikeudet

Mistä saan apua ja neuvontaa?

Equality Advisory and Support Service (EASS)

Maksuton palvelunumero: +44 808 800 0082

Tekstipuhelupalvelu: +44 808 800 0084

Maksuton postipalvelu: FREEPOST EASS HELPLINE FPN6521

**Oikeusasiamies**

**Parlamentin ja terveydenhuollon oikeusasiamies (*Parliamentary and Health Service Ombudsman*)**

Oikeusasiamies tutkii riippumattomasti kantelut, joita kansalaiset ovat tehneet ministeriöiden, muiden Yhdistyneen kuningaskunnan julkisen sektorin elinten tai Englannin terveydenhuoltojärjestelmän (NHS) epäasianmukaisesta tai epätasapuolisesta toiminnasta tai huonosta palvelusta.

Parliamentary and Health Service Ombudsman

Puhelinpalvelu: +44 345 015 4033, ma–pe 8.30–17.30 (GMT)

**Erikoistuneet ihmisoikeuselimet**

**Lapsiasiavaltuutettu**

**1. Englannin lapsiasiavaltuutettu (*Children's Commissioner for England*)**

Englannin lapsiasiavaltuutettu on Anne Longfield. Lapsiasiavaltuutettu ja hänen virastonsa työntekijät huolehtivat siitä, että aikuiset kuuntelevat lapsia ja nuoria.

Lapsiasiavaltuutetun virka on perustettu lasten oikeuksia koskevalla lailla (Children Act 2004). Hänen tehtävänään on ajaa lasten ja alle 18-vuotiaiden nuorten asiaa (21 ikävuoteen saakka, jos on kyse laitoksissa asuvista tai oppimisvaikeuksista kärsivistä nuorista).

The Children's Commissioner for England

Yhteystiedot

Children's Commissioner for England

Sanctuary Buildings

20 Great Smith Street

London

SW1P 3BT

*Puhelin: +44 20 7783 8330*

**2. Walesin lapsiasiavaltuutettu (*Children's Commissioner for Wales*)**

Walesin lapsiasiavaltuutettu on Sally Holland. Hänen tehtävänään on edustaa lapsia ja nuoria ja ajaa heidän etuaan. Hän työskentelee varmistaakseen, että lapset ja nuoret voivat elää turvassa ja että he tietävät oikeutensa ja voivat käyttää niitä. Hänen on otettava kaikessa työssään huomioon lasten oikeudet ja Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista.

The Children's Commissioner for Wales

Yhteystiedot

*Children's Commissioner for Wales*
*Oystermouth House*
*Phoenix Way*
*Llansamlet*
*Swansea*
*SA7 9FS*
*Puhelin: +44 1792 765600*
*Faksi: +44 1792 765601*

Tavoitteet:

edistää lasten oikeuksien parempaa ymmärtämistä
tarkastella lapsiin ja nuoriin liittyvien lakien, käytäntöjen ja palvelujen asianmukaisuutta ja toimivuutta
neuvoa hallitusta ja viranomaisia lasten ja nuorten oikeuksia ja etua koskevissa asioissa
tiedottaa lapsiasiavaltuutetun toiminnasta lapsille, lasten vanhemmille ja huoltajille ja muille sidosryhmille
varmistaa, että lasten ja nuorten näkemyksiä kuullaan asioissa, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä
ylläpitää ja kehittää toimivia hallintojärjestelyjä noudattaen parhaita käytänteitä, jotta resurssien käyttö olisi mahdollisimman tehokasta, tuloksellista ja taloudellista.

**Tietosuojaelin**

**1. Tietovaltuutettu (*Information Commissioner*)**

Tietovaltuutetun virasto on Yhdistyneen kuningaskunnan riippumaton viranomainen, joka on perustettu ylläpitämään tiedonsaantioikeuksia yleisen edun mukaisesti sekä edistämään julkisten laitosten avoimuutta ja yksilöiden tietosuojaa.

Yhteystiedot

*Information Commissioner's Office*
*Wycliffe House*
*Water Lane*
*Wilmslow*
*Cheshire SK9 5AF*

***Puhelin:*** *0303 123 1113 (tai 01625 545745 niille, jotka eivät halua soittaa 03-alkuiseen numeroon, tai +44 1625 545745 ulkomailta soittaville)*

The Information Commissioner's Office

**2. Tietovaltuutetun aluetoimisto**

**Wales**

*Information Commissioner's Office – Wales*
*Cambrian Buildings*
*Mount Stuart Square*
*Cardiff CF10 5FL*
*Puhelin: 029 2044 8044*
*Faksi: 029 2044 8045*
*Sähköposti: wales@ico.gsi.gov.uk*

**Muut**

**1. GOV.UK-verkkosivut**

Yhdistyneen kuningaskunnan virallinen verkkosivusto kansalaisille.

Internet: GOV.UK

**2. Kansalaisten neuvontapalvelu (*Citizens Advice Service*)**

Kansalaisten neuvontapalvelu auttaa kansalaisia ratkaisemaan oikeudellisia, taloudellisia ja muita ongelmia tarjoamalla maksutonta, riippumatonta ja luottamuksellista neuvontaa ja vaikuttamalla poliittisiin päättäjiin.

Citizens Advice Service

Yhteystiedot

**3. Oikeusneuvontapalvelu (*Civil Legal Advice*)**

Oikeusneuvontapalvelu (CLA) on Englannissa ja Walesissa toimiva luottamuksellinen neuvontapalvelu, joka on maksuton oikeusapuun oikeutetuille.

Neuvontaa ja oikeusapua voi saada seuraavissa asioissa:

sosiaalietuuksia koskevat valitukset
velka-asiat, jos hakija on vaarassa menettää asuntonsa
erityisopetustarpeet
asuntoasiat
syrjintä
apu ja neuvonta lähisuhdeväkivallan uhreille
lapsen huostaanottoon liittyvät asiat.

Hakijalle esitetään yleisluontoisia kysymyksiä hänen oikeudellisesta ongelmastaan ja taloudellisesta tilanteestaan sen selvittämiseksi, onko hänellä oikeus saada maksutonta oikeusapua. Velkaan, erityisopetustarpeisiin tai syrjintään liittyvien ongelmien vuoksi apua tarvitsevien on huhtikuusta 2013 lähtien täytynyt joitakin harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta tehdä oikeusapuhakemuksensa puhelinneuvontakeskuksen kautta. Neuvonta annetaan aina puhelimitse, paitsi jos katsotaan, ettei asiakas pysty ottamaan sitä vastaan tällä tavoin.

Yhteystiedot

*Puhelin: 0845 345 4345*
*Tekstipuhelin (Minicom): 0845 609 6677*
*ma–pe 9–20*
*la 9–12.30*
*Civil legal advice*

**4. Rikoksen uhrien valtuutettu (*Victims' Commissioner*)**

The Victims' Commissioner

Rikoksen uhrien valtuutettu edistää uhrien ja todistajien etua, kannustaa hyviin käytäntöihin uhrien ja todistajien kohtelussa ja tarkastelee säännöllisesti rikoksen uhreja koskevia käytännesääntöjä, joissa määrätään uhreille tarjottavista palveluista.

Lain mukaan valtuutettu ei saa puuttua yksittäisiin tapauksiin, mutta voi ohjata sinne, missä on saatavilla parasta neuvontaa ja tukea.

**5. Maahanmuuttopalveluvaltuutetun virasto (*Office of the Immigration Services Commissioner*)**

Yhteystiedot:
*5th Floor*
*Counting House*
*53 Tooley Street*
*London*
*SE1 2QN*
*Puhelin: 0845 000 0046*

Maahanmuuttopalveluvaltuutetun virasto (OISC) on vuoden 1999 maahanmuutto- ja turvapaikkalain (*Immigration and Asylum Act 1999*) nojalla perustettu riippumaton julkinen elin, joka ei toimi minkään ministeriön alaisuudessa.

Sen tärkeimmät tehtävät ovat

maahanmuuttoneuvojien toiminnan ohjaaminen

hyvien käytänteiden edistäminen määrittämällä vähimmäisvaatimuksia

maahanmuuttoneuvontaa antavia tahoja koskevien valitusten vastaanottaminen ja käsittely

lainvastaisesti toimivien asettaminen syytteeseen

maahanmuuttoneuvontaa antavien tahojen sääntelyn valvonta.

OISC ei anna maahanmuuttoasioita koskevaa neuvontaa eikä suosittele tai tue yksittäisiä neuvonantajia.

OISC tekee yhteistyötä muun muassa ammattialajärjestöjen, erityistuomioistuinten, rajavartiolaitoksen ja vapaaehtoisjärjestöjen kanssa.

Lisätietoja: Office of the Immigration Service Commissioner

Päivitetty viimeksi: 24/07/2017

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä.Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.